

*SAK:n puheenjohtaja Jarkko Eloranta
Vappupuhe 1. toukokuuta 2018 kello 12
Helsingin työväen vappu, Rautatientori*

Muutosvarauksin

Hyvät ammattiyhdistys- ja puoluetoverit, arvoisat vapunviettäjä!

Suomi on maailman onnellisin maa ja täällä asuu maailman onnellisin kansa. Keikumme kärkisijoilla monissa kansainvälisissä mittauksissa, joissa kohteena on ihmisten elämänlaatu, sukupuolten tasa-arvo, koulutusasiat, median vapaus, teknologian hyödyntäminen tai elinkeinoelämän toimintaedellytykset Se on huima saavutus ajatellen sitä, mistä on lähdetty ja mitä matkan varrella on koettu.

Sata vuotta sitten Suomi oli rikkirevitty kansakunta. Sisällissodan runtelema, vankileirien täplittämä, vihan vääristämä maa. Kansa oli kahtiajakautunut, toisaalla voitonhumeiset ja vallansokaisemat, toisaalla hävinneet, katkeroituneet, ahdistetut.

Näistä lähtökohdista on ponnistettu. Kaikkia kauheuksia ei varmasti ole riittävästi käsitelty, mutta kansakunnan tulokset ovat kuitenkin olleet häikäiseviä.

Tänään voimme viettää vappua, työn päivää, ilman pelkoa ja tuntien ylpeyttä siitä, millä tavoin työväenliike ja ammattiyhdistysliike siinä mukana ovat olleet luomassa ja rakentamassa suomalaista menestystarinaa.

Aina vapun vietto ei ole ollut näin leppoisaa. Heti Suomen itsenäistymisen jälkeen maassamme alkoi verinen sisällissota. Työväen vappujuhlia ei tuolloin voitu juurikaan järjestää, ja jos voitiinkin, viranomaisten toimet olivat kovia. Punalippuja revittiin, vappupuhujia kuulusteltiin ja vappukulkueiden reittejä muuteltiin.

Hyvät kuulijat!

Vaikka olemme tutkitusti ja tunnustetusti maailman onnellisin maa, niin työtä riittää edelleen sen eteen. Mikään hyvä ei pysy itsestään, saavutetut edut eivät säily itsestään. Niiden hyväksi on tehtävä työtä ja niitä on vaalittava.

Uusiakin ongelmia ja asioita tulee jatkuvasti ratkottavaksi. Sanotaan, että jokaisen tumman pilven ympärillä on hopeareunus. Me voisimme sanoa, että jokaisen hopeapilven ympärillä on surureunus.

Viimeinen vuosikymmen oli taloudellisesti Suomelle ja koko Euroopalle raskas. Se näkyy ja tuntuu monin tavoin ihmisten hyvinvoinnissa, työllisyydessä, tulevaisuuden uskossa, nuorten odotuksissa ja mahdollisuuksissa. Se näkyy populismin nousuna, muukalaisvihamielisyyden räjähtämisenä, vihapuheena, häirintänä ja uhkailuna, ääri-ilmiöiden nousuna.

Luotto politiikkaan ja poliitikkoihin, yhteisten asioiden hoitoon ja hoitajiin on vähäistä. Yhteiskuntapolitiikan helppoheikeillä markkinat vetävät, mutta vastuullisesti, sopimalla ja sovitellen asioita hoitavat tahot koetaan menneen maailman edustajiksi.

Yhteisten asioiden hoito on kutistunut kestävyysvajeen täyttämiseksi sekä talous-, sosiaali- ja työmarkkinapolitiikan vaihtoehtomuuden toistelemiseksi. Silloin poliittisen toiminnan areena jää populistien temmellyskentäksi.

Heikko luotto politiikkaan näkyy äänestysaktiivisuudessa. Ikääntyneet ja hyväosaiset äänestävät, nuoret ja heikommassa asemassa olevat eivät äänestä. Poliitikkojen tarve miellyttää äänestäjiä kohdistuu silloin entistä enemmän hyväosaisten poliittikkavalintojen suosimiseen. Yhteiskunnan mosaiikki ei päätöksenteossa pääse esille. Yhä suurempi osa kansalaisista menettää uskonsa politiikkaan ja siirtyy sivustakatsojaksi tai purkaa turhautumistaan muulla tavoin kuin äänestämällä.

Huolestuttavaa on, että koulutustaso laskee ja yhä useampi nuori jää vain peruskoulun varaan. Valistuneet, sivistyneet kansalaiset ovat kansakunnan tärkein voimavara ja siitä periaatteesta ei voi tinkiä oman poliittisen liikkeen menestyksen vuoksi tai elinkeinoelämän lyhyen tähtäimen edun vuoksi.

Hyvät vappujuhlijat!

Yhteiskuntien uskottavuus ja legitimitetti horjuvat. Erityisen pahasti horjuu yhteisen Eurooppamme uskottavuus. Unionin jonka piti tuoda vapautta, vaurautta ja turvaa on tuonutkin kurjuutta, kuria ja levottomuutta. Kurssin on käännyttävä tai ihmisten kärsivällisyys loppuu.

Eurooppa ei voi olla vain kasvu- ja vakaussopimusta ja talouskuria. Sen täytyy antaa ihmisille lupaus paremmasta ja lunastaa se. Siitä että Eurooppa ei ole vain yritysten ja taloudellisten intressien ja vahvojen Eurooppa. Unioni on hieno ja arvokas projekti, sitä ei saa pilata huonolla toteutuksella.

Sosiaalisen Euroopan rakentamisella on kiire. Sen rakentaminen on välttämätöntä, jos Eurooppa-projekti halutaan pitää hengissä. Seuraavassa talouden alakierteessä samanlaisen politiikan toteuttaminen kuin finanssikriisin aikana toteutettiin on yksinkertaisesti tuhon tie.

Sosiaalista dumpausta, työehtojen polkemista, työntekijöiden oikeuksien lyttäämistä esiintyy liikaa. Euroopan on edustettava, puolustettava, kehitettävä ja taattava korkea sosiaalisen turvan ja suojelun taso. Nykykomissio on lähtenyt liikkeelle rakentamaan Euroopan sosiaalista pilaria ja hyvä niin. Kunnianhimon tasoa on nostettava, mutta vaatimatonkin alku on parempi kuin ei mitään. Nollatuntisopimusten käytön rajoittaminen ja vanhempainvapaiden edistäminen Euroopan tasolla olisi hyvä asia, mutta lisääkin voidaan tehdä.

Hyvät toverit!

Sipilän hallitus ei ole tarjonnut suojaa suomalaisille työntekijöille. Linja on pysynyt samalaisena koko hallituskauden. Taistelulla ja taidolla aikaan saatu kilpailukyky sopimus on pitänyt pahimmat ay-liikkeen ja työntekijöiden oikeuksien murskaajat kurissa, mutta lasku on kova siitä huolimatta.

Työttömyysturvaa on leikattu, aktiivimalli on voimassa, koeaikaa on pidennetty, takaisinottovelvoitetta lyhennetty, pitkäaikaistyöttömien määräaikaisten työsopimusten perusteista on luovuttu. Nyt kehysriihessä käytiin kova kamppailu työaikaista ja paikallisen sopimisen laventamisesta ohi työehtosopimusten. Onneksi tässä kohdassa hallitus mietti kahdesti ja päätti nuodattaa sovittua.

Hinta tästä oli kuitenkin melkoinen – alle kolmikymppiset yli kolme kuukautta työttömänä olleet halutaan voida palkata määräaikaisiin työsuhteisiin ilman perustetta ja pienissä alle 20 hengen yrityksissä henkilöperusteista irtisanomista halutaan helpottaa.

Näitä heikennyksiä perustellaan työllisyydellä, mutta enemmänkin tässä ollaan heikentämässä työntekijöiden suojelua, syrjimässä nuoria työntekijöitä, syrjimässä pienten yritysten työntekijöitä ja taipumassa yrittäjäjärjestön perusteettomaan lobbaukseen ja jälleen kerran siirtämässä yrittäjäriskiä entistä enemmän työntekijän kannettavaksi.

Kaiken päälle Suomessa näyttää olevan viriämässä entistä enemmän halua kieltää poliittiset lakot lailla. Jos näin joskus tapahtuisi – jota en vielä jaksa uskoa – Suomi ottaisi aikamoisen harppauksen taaksepäin, aikaan, jonka luulimme jo olevan menneisyyttä.

Sama meno tulee jatkumaan ja kiihtymään ja kovenemaan, jos seuraavalla hallituskaudella saman sieluin hallitusvalta jatkuu. Niin paljon patoutunutta vihaa tuntuu olevan järjestäytyneitä työvoimaa kohden, että sen sammuttamiseksi eivät pienet toimet riitä. Ja niin paljon vihaa tuntuu olevan työntekijöiden oikeuksia kohden, että ne halutaan niittää maan tasalle.

Hyvät kuulijat!

Päätymässä oleva sopimuskierrros on edelleen tukemassa talouden hyvää vetoa. Palkkaratkaisu parantaa yritysten kustannuskilpailukykyä, kasvattaa palkansaajien ostovoimaa ja lisää paikallista sopimista. Näistä tuloksista huolimatta ammattiyhdistysliikkeen toimintamahdollisuuksia ja työntekijöiden oikeuksia halutaan rajoittaa. Lisää joustavuutta, lisää työnantajan määräysvaltaa, vähemmän työntekijän suojaa, vähemmän mahdollisuuksia puolustaa ja edistää työntekijöiden etua. Tätä mantraa toistellaan kuin kaiken kullaksi muuttavaa loitsua.

Sopimuskierrros eteni viennin avauksen tahdissa. Silmiinpistävää oli työnantajapuolen voimakas ja ehdoton koordinaatio. Palkkaratkaisu vangittiin rautahäkkiin ja avaimet otettiin työnantajaliittojen taskusta EK:n kassakaappiin. Keskitettyjä ratkaisuja työnantaja moitti jäykiksi, toimialojen erityistarpeet ohittaviksi rakennelmiksi. Nyt vaikuttaa kuitenkin siltä, että ollaan, ainakin tämän kierroksen, osalta siirrytty vieläkin tiukempaan pakkopaitaan.

Työnantaja näyttää olevan valmis kiristämään pakkopaidan remmejä järjettömästi. Rakennusalan työsulku on esimerkki siitä. Kustannukset ovat kymmeniä miljoonia päivässä, mutta koordinaation toimeenpanossa kustannuksilla ei ole väliä. Tämä on kaukana rationaalisesta, pragmaattisesta neuvottelutoiminnasta, tämä on fanaattista ideologian toteuttamista.

Samaan pakkopaitaan on sidottu myös valtakunnansovittelija ilman että instituution juridisessa asemassa ja määrittelyssä olisi tapahtunut muutoksia. Tämä on merkille

pantava muutos aikaisempaan. Sovittelutoimen tehtävänä on ratkaista työriitoja, ei toteuttaa työnantajan tai porvarihallituksen työmarkkinalinjaa.

Hyvät puolue- ja ammattiyhdistystoverit!

On hyvä muistaa, että suomalainen, pohjoismainen hyvinvointivaltio toimii vain, jos kaikki peruspilarit ovat paikoillaan jyrkästi. Ne ovat järjestäytyneet työmarkkinat, laaja ja kattava hyvinvointivaltio sekä suhdanteita tasaava talouspolitiikka. Ainakin kahta ensin mainittua halutaan nyt horjuttaa.

Ammattiyhdistysliikettä ja palkansaajia kohden hyökätään röyhkeästi, hyvinvointivaltiota horjutetaan nakertamalla veropohjaa, yksityistämällä ja ulkoistamalla palveluja, hallintouudistuksella joka vaarantaa palvelujen saatavuuden ja uhkaa nostaa niiden kustannuksia sekä nostamalla asiakasmaksuja. Kun elinkeinoelämää voimakkaasti suositaan peruspilarien kustannuksella, lopputulos ei ole tasapainoinen, eikä toimiva.

Työttömyysturvan aktiivimalli on malliesimerkki tästä tasapainottomuudesta. Se on paitsi kilpailukyky sopimuksen vastainen leikkaus myös osoitus siitä, miten huonosti nykyinen työttömyysturvajärjestelmä ja työttömyyden rakenne ja syyt tunnetaan ja miten vääristynyt on hallituksen käsitys työttömistä. Aktiivimalli on byrokraattinen rakennelma, joka ei työllisyyttä kohenna eikä työttömien työllistyvyyttä paranna.

SAK on esittänyt hallituksen aktiivimallille oman vaihtoehdonsa, jolla halutaan avata keskustelua työttömyysturvasta. SAK:n mallissa työttömälle määrättävät karenssit ovat nykyistä lievempiä, työttömän on mahdollista välttää rangaistukset korjaamalla virheensä ja lisäksi työtöntä kannustetaan enemmän porkkanoilla ja hyvillä, laadukkailla palveluilla kuin kepillä.

SAK pitää myös tärkeänä sitä, että työtön kohdataan kasvotusten. Pelkkä puhelinsoitto ei riitä. Oleellista on, että työtön tavataan heti työttömyyden alettua ja että tapaamisia on vähintään kolmen kuukauden välein. Näin menetellen työttömyys saadaan katkaistua mahdollisimman nopeasti.

Tehokkainta työttömyyden torjuntaa on että työttömyys ei koskaan pääsisi edes alkamaan. Siksi SAK edellyttää, että työntekijöiden muutosturvaa on parannettava. Nyt yli 30 hengen yrityksen on tarjottava irtisanotuille kuukauden mittainen muutosturvakoulutus irtisanomisaikana tai sen jälkeen jos työsuhde on kestänyt yli viisi vuotta.

Tulevaisuudessa muutosturvan piirissä on oltava myös pienempien yritysten työntekijät ja sen piiriin on päästävä merkittäväsi lyhyemmällä työsuhteella kuin nykyisin. Muutosturvakoulutuksen on oltava nykyistä selvästi pidempi ja se on toteutettava pääosiltaan irtisanomisajalla. Tällä tavoin edistetään nopeaa työllistymistä uuteen työhön ja vältetään viiveet muutosturvan käynnistymisestä. Kuten hyvin tiedetään, on työttömyyden pitkittyminen riski työllistymiselle. Muutosturvan selkeä parantaminen jos mikä olisi täsmätoimi työmarkkinoiden toiminnan sujuvoittamiseksi ja työntekijöiden aseman kohentamiseksi.

Hyvät kuulijat!

Työvoimapulaa hoidetaan osaamista kehittämällä. Pulaa on osaavasta työvoimasta ja siksi osaamiseen on satsattava. Osaamiseen on satsattava myös työelämän muutoksen vuoksi. Uutta teknologiaa, uusia työtapoja ja uusia toimialoja syntyy koko ajan.

Suomen on oltava kärjessä niitä hyödyntämässä, vain siten tuottavuutemme kasvaa ja syntyy lisäarvoa, josta voidaan maksaa parempia palkkoja ja kustantaa parempaa hyvinvointia. Jotta tämä on mahdollista, osaamista on huolehdittava niin työssä olijoiden osalta kuin heidänkin, jotka ovat syystä tai toisesta työmarkkinoiden ulkopuolella. Huomio on käännettävä teknologiasta ihmisiin, organisaatioihin ja johtamiseen. Pelkkä teknologia ei riitä, sitä on osattava myös käyttää ja hyödyntää.

Arvoisat vapunviettäjä!

Kuten olen puheessani todennut, työntekijän asemaa halutaan nyky-Suomessa heikentää monesta eri suunnasta. Yhteiskunnallinen ilmapiiri on selvästi koventunut, eikä se koskaan tiedä hyvää tavallisten työntekijöiden ja työttömien kannalta.

Mutta kuten myös tiedämme, yhdessä meissä on voimaa. On selvää, ettei ammattiyhdistysliike istu hiljaa katsomossa, jos ja kun sen jäsenten asemaa kerta toisensa jälkeen heikennetään. On hyvä muistaa, että voimalla on aina myös vastavoimansa. Tämän luonnonlain voimassaolon soisi kantautuvan niihin kammareihin, joissa mahdollisesti suunnitellaan uusia keinoja työväestön aseman heikentämiseksi.

Hyvää vappua ja kevättä meille kaikille!